

บทสรุปผู้บริหาร

ปี 2568 สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยและการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐมีพัฒนาการทั้งในด้านกฎหมาย นโยบาย และการเข้าถึงสิทธิของประชาชน อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดและข้อท้าทายในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ประชาชนได้รับและเข้าถึงสิทธิตามที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. สถานการณ์ด้านสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง

1.1 พัฒนาการที่สำคัญของรัฐ

- การจัดทำร่างกฎหมายเพื่อยกระดับการช่วยเหลือเยียวยาผู้ต้องหาและจำเลยให้ครอบคลุมมากขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรม และมีความคืบหน้าการจัดทำร่างกฎหมายเพื่อป้องกันการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Strategic Lawsuit Against Public Participation: SLAPP) ต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน
- การขับเคลื่อนนโยบายการควบคุมผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีแยกจากผู้ต้องขังเด็ดขาดให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยจัดตั้งเรือนจำใน 8 กลุ่มจังหวัด พื้นที่ละ 1 เรือนจำ
- การบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิด โดยศาลมีคำพิพากษาลงโทษเจ้าหน้าที่ 13 นาย ที่กระทำความผิดในค่ายทหารเป็นเหตุให้พลทหารเสียชีวิต รวมถึงการเยียวยาแก่ครอบครัวผู้เสียหายตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นักพลสุญหายว่าด้วยการช่วยเหลือ เยียวยา และฟื้นฟูผู้เสียหาย พ.ศ. 2568
- การกำหนดให้การปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะขบวนการหลอกลวงออนไลน์เป็นวาระแห่งชาติ และสร้างเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

1.2 ปัญหาอุปสรรค

- การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังมีข้อท้าทายและอุปสรรค อาทิ การพิจารณาคดีในศาลทหารที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ผู้ต้องขังในคดีทางการเมืองหลายรายยังไม่ได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราว ขาดแคลนทนายความและล่ามในบางพื้นที่ และขาดหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการล่ามในกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้มีเจ้าหน้าที่เรือนจำบางแห่งปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแตกต่างกันโดยเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องขังบางกลุ่ม
- รัฐส่งกลับบุคคลบางกลุ่มที่อาจไม่สอดคล้องตามหลักการห้ามผลักดันกลับไปสู่อันตราย (non-refoulement) อาทิ ชาวอุยกูร์ 40 คน นักเคลื่อนไหวเพื่อเสรีภาพในการนับถือศาสนา ชาวเวียดนาม และนักกิจกรรมพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลกัมพูชา
- รูปแบบการค้ามนุษย์ผ่านการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ทำให้เกิดขึ้นได้รวดเร็วเป็นวงกว้าง และการป้องกันและปราบปรามต้องใช้ความรู้และอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีขั้นสูง อีกทั้งยังพบการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในเด็กและเยาวชน การหลอกลวงคนไปทำงานที่ผิดกฎหมายในต่างประเทศ
- นักปกป้องสิทธิมนุษยชนยังถูกข่มขู่ คุกคามทั้งทางกายภาพและออนไลน์ ในขณะที่หน่วยงานรัฐมีคำสั่งการปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operation: IO) ต่อผู้ที่แสดงออก

ทางการเมือง และการจัดทำบัญชีรายงานบุคคล
เผ่าละว้าง รวมถึงบางกรณีถูกคุกคามและติดตาม
โดยเจ้าหน้าที่รัฐ

1.3 ข้อเสนอแนะของ กสม.

- จัดทำและแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม รวมถึงการเร่งรัดตรวจสอบและดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องขัง และกำหนดมาตรการกำกับติดตามและตรวจสอบเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกรณีดังกล่าวขึ้นอีกในเรือนจำทุกแห่ง
- พัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน อาทิ การเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน (Optional Protocol to the Convention Against Torture: OPCAT) และการปฏิบัติตามหลักห้ามผลักดันกลับไปสู่อันตราย (non-refoulement)
- ให้ข้อมูลประชาชนในการป้องกันการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในหน่วยงานในด้านงบประมาณ บุคลากร เครื่องมือและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาศักยภาพให้สามารถจัดการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในรูปแบบใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีในการกระทำความผิด รวมถึงการแสวงหา/พิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลโดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัยและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
- สร้างความเข้าใจบทบาทของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนให้แก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง และให้การคุ้มครองจากการถูกข่มขู่คุกคาม มีมาตรการเพื่อป้องกันการสื่อสารที่สร้างความเกลียดชังหรือข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้อง การข่มขู่คุกคามทางออนไลน์ต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงยกเลิกการใช้ปฏิบัติการ IO และบัญชีกลุ่มเป้าหมายบุคคลและองค์กรเผ่าละว้างที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ

2. สถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2.1 พัฒนาการที่สำคัญของรัฐ

- การให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization Conventions: ILO) ฉบับที่ 155 ว่าด้วยความปลอดภัยและอาชีวอนามัย การแก้ไขกฎหมายคุ้มครองแรงงานโดยเพิ่มจำนวนวันลาคลอดและลาต่อเนื่องกรณีที่บุตรมีภาวะเจ็บป่วย สิทธิลาเพื่อช่วยคู่สมรสซึ่งคลอดบุตร และเพิ่มการคุ้มครองแรงงานจ้างเหมาบริการให้ได้รับค่าตอบแทนในการทำงาน มีวันหยุด วันลา
- การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างสะดวกและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น การให้ความสำคัญเพื่อควบคุมและป้องกันการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเด็กและเยาวชน การทบทวนการใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการมีสุขภาพที่ปลอดภัยและการพิจารณาเพิ่มบุคลากรทางการแพทย์ให้มากขึ้น
- การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นโดยสะสมผลการเรียนผ่านธนาคารหน่วยกิตเพื่อเป็นทางเลือกให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามศักยภาพและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล รวมถึงการค้นหาเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- ความคืบหน้าในการปรับปรุงแนวเขตที่ดินเพื่อลดความขัดแย้งจากปัญหาที่ดินทับซ้อนระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และที่ดินโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรจากปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำจากสภาพภูมิอากาศแปรปรวน และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายด้านการประมงเพื่อสร้างความเป็นธรรม
- การดำเนินการทางกฎหมายกับโรงงานที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวดหลายกรณี

ดำเนินมาตรการและกลไกเพื่อลดผลกระทบจากการแพร่ระบาดของพลาหมอคงดำรงกฎหมายการรายงานการปล่อยและเคลื่อนย้ายสารมลพิษ รวมถึงร่างกฎหมายว่าด้วยอากาศสะอาดได้รับการผลักดันเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา

- จำนวนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่เปิดเผยแพร่รายงานผลการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านในรายงาน 56-1 One Report เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีความพยายามในการจัดทำร่างกฎหมายส่งเสริมการดำเนินธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมที่สอดคล้องกับหลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UN Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGPs)

2.2 ปัญหา Uclass

- การส่งเสริมและคุ้มครองแรงงานยังไม่สอดคล้องตามการจ้างงานที่มีคุณค่า อาทิ แรงงานในระบบมีรูปแบบที่ไม่มั่นคงโดยการจ้างงานระยะสั้น นายจ้างไม่นำแรงงานเข้าสู่ระบบประกันสังคม การคุ้มครองตามมาตรา 40 ของแรงงานนอกระบบยังไม่เพียงพอ แรงงานแพลตฟอร์มยังคงไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ปัญหาการขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติที่ซับซ้อน แรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศถูกหลอกลวง พนักงานบริการถูกเรียกรับผลประโยชน์โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและไม่ได้รับการคุ้มครองด้านแรงงานเนื่องจากการค้าประเวณียังเป็นความผิดทางอาญา รวมทั้งหน่วยงานรัฐยังคงใช้การจ้างงานแบบจ้างเหมาบริการส่งผลกระทบต่อสิทธิตามมาตรฐานแรงงาน
- ผู้ป่วยจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในปี 2568 เพิ่มสูงขึ้นเกือบ 3 เท่าจากปี 2564 การใช้บุหรี่ไฟฟ้าในเด็กและเยาวชนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาอาการเป็นพิษจากกัญชาเพิ่มขึ้น 6 - 7 เท่า รวมทั้งปัญหาการเข้าถึงบริการ

สาธารณสุขจากภาวะวิกฤตสภาพคล่องทางการเงินของโรงพยาบาลรัฐ

- ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กและในพื้นที่ห่างไกล และพบนักเรียนในครอบครัวยากจนเข้าไม่ถึงข้อมูลแหล่งทุนการศึกษาและโอกาสในการศึกษาต่อ รวมถึงค่าครองชีพและค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่สูง
- การจัดสรรที่ดินสำหรับการอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพให้ประชาชนมีความล่าช้า หลักเกณฑ์ของกฎหมายที่จะปรับปรุงแก้ไขไม่เอื้อต่อความมั่นคงในชีวิตตามวิถีหรือวัฒนธรรมชุมชน ปัญหาการจัดสรรทรัพยากรไม่ทั่วถึงส่งผลกระทบต่อการทำงานเกษตรที่ยั่งยืน รวมถึงกรณีผลกระทบต่อสิทธิจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน เนื่องจากบ้านหรือสิ่งปลูกสร้างที่อยู่ในพื้นที่ชายฝั่งเป็นสิ่งล่อล่อล่าล่าที่ผิดกฎหมายส่งผลกระทบต่อสิทธิจารีตประเพณีและวิถีชีวิต
- การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอย่างต่อเนื่อง เช่น การทำเหมืองแร่ การลักลอบฝังกลบหรือทำลายกากอุตสาหกรรม เป็นต้น ประชาชนยังคงเผชิญผลกระทบจากค่าฝุ่น PM 2.5 การแก้ไขสถานการณ์และผลกระทบจากน้ำท่วมสะท้อนปัญหาการจัดการภัยพิบัติที่ขาดประสิทธิภาพ ข้อจำกัดทางกฎหมายและความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษข้ามพรมแดนจากการปนเปื้อนสารเคมีในแม่น้ำกก-แม่น้ำสาย
- องค์กรธุรกิจบางแห่งประกอบธุรกิจไม่สอดคล้องกับหลักการ UNGPs เช่น กรณีเลิกจ้างแรงงานโดยไม่จ่ายเงินชดเชย กรณีการทำเหมืองแร่โพแทชที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผลกระทบข้ามพรมแดนจากธุรกิจเหมืองแร่ในเมียนมา ส่งผลให้สารพิษรั่วไหลลงแม่น้ำกกเข้าสู่ประเทศไทย

2.3 ข้อเสนอแนะของ กสม.

- ให้คุ้มครองแรงงาน โดยยกเลิกการจ้างงานที่ไม่มั่นคงทุกรูปแบบ เพิ่มสิทธิประโยชน์ให้กับผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ออกกฎกระทรวงเพื่อคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์ม เจริญหรือกับประเทศต้นทางเพื่อลดขั้นตอนและค่าธรรมเนียมในการขึ้นทะเบียนแรงงาน รวมถึงจัดทำระบบฐานข้อมูลแรงงานข้ามชาติ เจริญกับประเทศปลายทางเพื่อจัดส่งแรงงานไปทำงานเก็บผลไม้ป่าในรูปแบบรัฐต่อรัฐ ยกเลิกความผิดทางอาญาและออกกฎกระทรวงเพื่อคุ้มครองพนักงานบริการในการทำงาน การยกเลิกการจ้างงานที่ไม่มั่นคงในภาครัฐ
- เร่งแก้ไขปัญหาวิกฤตสภาพคล่องของโรงพยาบาลของรัฐ ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ให้ความรู้ด้านสุขภาพทางเพศและการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เฝ้าระวังและป้องกันการจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างเข้มงวด มีมาตรการควบคุมการใช้กัญชาโดยให้ใช้เฉพาะเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์
- เร่งพัฒนาโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กเพื่อขยายโอกาสด้านการศึกษาให้แก่นักเรียนในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงการศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษาเทียบเท่ากับโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งทุนการศึกษาและให้การช่วยเหลือทางการเงินแก่นักเรียนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้น้อย
- เร่งจัดสรรและแก้ไขปัญหาดินให้ประชาชนอย่างต่อเนื่อง พิจารณาปรับปรุงกฎหมายโดยคำนึงถึงความมั่นคงในชีวิตตามวิถีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดมาตรการส่งเสริมเกษตรกรพร้อมทั้งคุ้มครองสิทธิในการดำรงชีพและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ตลอดจนทบทวนหลักเกณฑ์การอนุญาตสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ชายฝั่งให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชน

- ตรวจสอบควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมให้เข้มงวดควบคู่กับผลักดันกฎหมายการรายงานและเปิดเผยการปลดปล่อยและเคลื่อนย้ายมลพิษ (Pollutant Release and Transfer Register: PRTR) และกฎหมายว่าด้วยอากาศสะอาด เร่งสำรวจและช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม รวมทั้งแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนสารเคมีในแม่น้ำกก-แม่น้ำสาย โดยส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการฟื้นฟูและป้องกันผลกระทบอย่างยั่งยืน
- เร่งผลักดันการออกกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการค้าเงินธุรกิจที่มีความรับผิดชอบให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ SMEs นำหลักการ UNGPs และกระบวนการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) มาปรับใช้ผ่านการจัดอบรมให้คำปรึกษาและพัฒนาเครื่องมือประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชนในการประกอบธุรกิจ

3. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

3.1 พัฒนาการที่สำคัญของรัฐ

- ประกาศใช้กฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น การห้ามลงโทษบุตรด้วยวิธีรุนแรง เพิ่มสิทธิประโยชน์วันลาคลอดบุตรจากเดิม 98 วัน เป็น 120 วัน สิทธิในการสมรสของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ พ.ร.บ. การคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 และ พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 30) ในเรื่องการกระทำชำเราและการคุกคามทางเพศ
- จัดทำร่างกฎหมาย/ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อาทิ ร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก ร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และ ร่าง พ.ร.บ. กองทุนการออมแห่งชาติ เพื่อส่งเสริม

การยอมรับระยะยาวของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบและผู้มีรายได้น้อย

- ด้านนโยบายส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อาทิ การขับเคลื่อนตามมติคณะรัฐมนตรี (ครม.) เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2567 โดยประกาศหลักเกณฑ์เร่งรัดการแก้ไขปัญหาสังคมและสถานะบุคคลให้แก่บุคคลที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานและบุตรที่เกิดในไทย และมติ ครม. เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2568 เห็นชอบมาตรการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวในพื้นที่พักพิงชั่วคราวสำหรับผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา รวมทั้ง ครม. ได้มอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาและพิจารณาดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. อาทิ ความปลอดภัยเพื่อคุ้มครองเด็กตามหลักสิทธิมนุษยชน จากโศกนาฏกรรมรถทัศนศึกษา และกรณีการปิดศูนย์การเรียนรู้เด็กต่างด้าว
- การยกระดับสวัสดิการสังคม เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) จัดสรรงบประมาณเพื่อการจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อบริการสาธารณสุข กรณีบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคสำหรับบริการฮอรัโมนเพื่อการยืนยันเพศสภาพ และการให้บริการคลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย (BKK Pride Clinic) การจัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราวและจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มคนไร้บ้าน นอกจากนี้มีการปรับปรุงศาลาที่พักผู้โดยสารให้เป็นรูปแบบอารยสถาปัตยกรรม (universal design) เพื่อรองรับการใช้งานสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ รวมทั้งจัดให้มีจุดรับส่งคนพิการในระบบขนส่งมวลชน พร้อมติดตั้งสัญญาณเสียงเมื่อข้ามถนน
- การพัฒนาโลกและบุคลากรในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามมาตรฐานชาติ และการพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กปฐมวัย บุคลากรด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและผู้บริบาลและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

3.2 ปัญหาอุจาส

- การปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย/กฎระเบียบ เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลยังล่าช้า เช่น ร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกรักษาความรุนแรงในครอบครัว และยังมีข้อจำกัดในด้านการนำกฎหมายไปปฏิบัติ เช่น ขาดแนวทางในการออกใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวอย่างเป็นระบบ รวมทั้ง พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ยังขาดมาตรการคุ้มครองกรณีการเผยแพร่เนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง (hate speech) ต่อกลุ่มชาติพันธุ์
- ด้านนโยบายและการดำเนินการของรัฐ อาทิ สวัสดิการที่จัดสรรให้คนพิการและผู้สูงอายุยังไม่สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้หญิงในทุกระดับอยู่ในระดับต่ำ การขาดแคลนบุคลากรและทรัพยากรสนับสนุนการศึกษาของเด็กพิการ ปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนจนเมือง การแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิ/คนไร้รัฐไร้สัญชาติมีความล่าช้า พบการเรียกรับผลประโยชน์มาตรฐานการปฏิบัติของแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาของเด็กข้ามชาติ โดยเฉพาะศูนย์การเรียนรู้ รวมถึงปัญหาที่ดินทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม
- การเพิ่มขึ้นของปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก ผู้หญิง ผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ คนพิการ และผู้สูงอายุ ทั้งความรุนแรงในครอบครัว พื้นที่สาธารณะ และโลกออนไลน์ โดยพบความรุนแรงทั้งทางด้านกาย จิตใจ และเพศเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงยังพบการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล เช่น การถูกปฏิเสธการจ้างงานเนื่องจากความพิการ การตั้งครุฑ และติดเชื้อเอชไอวี
- ปัญหาการเข้าถึงบริการที่จำเป็นของกลุ่มบุคคล เช่น กายอุปกรณ์และอุปกรณ์ช่วยเคลื่อนไหว

ยังไม่เหมาะสมกับการใช้งานของคนพิการ และการซ่อมบำรุงมีค่าใช้จ่ายสูง คนพิการประสบปัญหาการรับมือและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการแจ้งเตือนที่เหมาะสมในสถานการณ์ภัยพิบัติ รวมถึงขาดแคลนล่ามภาษามือในบริการต่างๆ ของภาครัฐเด็กยังเผชิญกับความไม่ปลอดภัยในชีวิตหลายประการ อาทิ การเสียชีวิตจากการจมน้ำ อุบัติเหตุจากการเดินทาง ปัญหาเด็กหาย สุขภาพจิตของเด็กและเยาวชน การใช้บุหรี่ไฟฟ้า และกลิ่นแก๊สรั่วแก๊ว ผู้หญิงประสบปัญหาการเข้าถึงการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย คนจนเมืองยังประสบปัญหาการเข้าถึงที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และกลุ่มชาติพันธุ์ยังเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน อาทิ เผชิญกับอุปสรรคด้านภาษาและวัฒนธรรมในระบบการศึกษา การเข้าถึงบริการสาธารณสุขยังถูกจำกัดด้วยระยะทาง ค่าใช้จ่าย หรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3.3 ข้อเสนอแนะของ กสม.

- เร่งจัดทำกฎหมายลำดับรอง ระเบียบ และแนวปฏิบัติ รวมถึงปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับสิทธิต่าง ๆ ของกลุ่มบุคคล รวมถึงจัดสรรงบประมาณและการเตรียมความพร้อมสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของกลุ่มบุคคล
- เร่งรัดและผลักดันร่างกฎหมาย เพื่อให้การคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และการคุ้มครองเด็ก การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงและกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ และขจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล
- ปรับปรุงสวัสดิการสังคมในด้านต่าง ๆ อาทิ เพิ่มจำนวนเงินสวัสดิการให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ ทั้งโครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด

เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และเบี้ยความพิการ พร้อมทั้งให้ตั้ง “ธนาคารกายอุปกรณ์” เพื่อให้บริการซ่อมแซมอุปกรณ์โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ส่งเสริมให้คนจนเมืองได้เข้าถึงที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเพียงพอ และปลอดภัยในราคาที่สามารถจ่ายได้ และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นเพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

- พัฒนากลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มีประสิทธิภาพ อาทิ กำหนดมาตรการความปลอดภัยในโรงเรียนในทุกมิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และเพศ กำหนดมาตรการและกลไกที่ชัดเจนในการคุ้มครองบุคคลจากความรุนแรงทุกรูปแบบทั้งในครอบครัว พื้นที่สาธารณะ และบนโลกออนไลน์ ตลอดจนส่งเสริมความตระหนักเรื่องการคุกคามและการล่วงละเมิดทางเพศ ในสถานศึกษาและการทำงาน นอกจากนี้ควรมีกลไกคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทับซ้อน ความรุนแรงในครอบครัวและอคติทางเพศ เช่น ผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้หญิงพิการ กลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงกำหนดนโยบายเพื่อขจัดความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว
- ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล อาทิ เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการตัดสินใจทุกระดับ เร่งจ้างงานผู้สูงอายุและคนพิการในภาครัฐ จัดบริการเกี่ยวกับการคุมกำเนิดแก่เด็กและเยาวชนให้มากขึ้น รวมทั้งจัดการเรียนการสอนเพศศึกษาอย่างรอบด้าน (comprehensive sexuality education) และเตรียมการรองรับสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศตามกฎหมายใหม่ พร้อมทั้งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และพัฒนากลไกให้เข้าถึงบริการและสวัสดิการพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียม
- พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานเพื่อใช้วางแผนและกำหนดนโยบาย เช่น ฐานข้อมูลคนพิการ ข้อมูลคนไร้บ้าน ข้อมูลความรุนแรงต่อสตรี ความรุนแรง

ด้วยเหตุแห่งเพศ และความรุนแรงในครอบครัว ข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงข้อมูลศูนย์เรียนรู้ เด็กข้ามชาติ เป็นต้น ตลอดจนพัฒนาระบบ ข้อมูลจำแนกเพศ (sex-disaggregated data)

- สร้างความมั่นคงปลอดภัยต่อชีวิตและร่างกาย อาทิ การแก้ไขปัญหาความปลอดภัยของ รถโดยสารนักเรียนและรถทัศนศึกษาอย่างต่อเนื่อง กำหนดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาเด็กจมน้ำ และสร้างความตระหนักรู้ เกี่ยวกับผลกระทบและอันตรายของยาเสพติด และบุหรี่ไฟฟ้าที่มีต่อเด็กและเยาวชน การกำหนด ให้มีสถานพยาบาลที่สามารถให้บริการยุติ การตั้งครรภ์อย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง รวมถึง ระบบเครือข่ายบริการ และการส่งต่อบริการยุติ การตั้งครรภ์อย่างรวดเร็ว

การวัดและประเมินผลการศึกษาอย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

4.2 ปัญหาอุปสรรค

- เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
- การขาดเสถียรภาพของรัฐบาลกระทบ ความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กระบวนการ พุดคุยสันติสุขหยุดชะงักตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2567 ในขณะที่การบังคับใช้กฎหมายพิเศษ ด้านความมั่นคงกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน พบการดำเนินคดีต่อนักกิจกรรม ในพื้นที่และข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการถูกทำร้าย ร่างกายในระหว่างการควบคุมตัว รวมถึง ผลกระทบด้านร่างกายและจิตใจของผู้ที่ ถูกดำเนินคดีความมั่นคงและบุคคลในครอบครัว
- เด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงมีภาวะ ทุพโภชนาการสูงและอัตราการได้รับวัคซีนพื้นฐาน ตามเกณฑ์อยู่ในระดับต่ำ รวมถึงมารดาเสียชีวิต หลังคลอดและหญิงตั้งครรภ์ติดสารเสพติด มีจำนวนสูง กระทบต่อพัฒนาการของเด็ก
- การโจมตีของทหารกัมพูชาบริเวณ ชายแดนไทย-กัมพูชา ส่งผลกระทบต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของพลเรือนและทหาร รวมทั้งการให้ข้อมูลหรือสื่อสารในภาวะ วิกฤตขาดประสิทธิภาพ การแพร่กระจาย ของข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนในสื่อสังคม ออนไลน์ การบริหารจัดการสถานการณ์ และเตรียมความพร้อมของประชาชน ในภาวะวิกฤต การดูแลกลุ่มเปราะบางอย่าง เหมาะสม และการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจริง

4. สถานการณ์สิทธิมนุษยชน ในพื้นที่ชายแดน

4.1 พัฒนาการที่สำคัญของรัฐ

- การปรับลดพื้นที่ประกาศใช้ พ.ร.ก. การบริหาร ราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่หมดความจำเป็น เพิ่มเติม
- การพัฒนาระเบียบช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับ ผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เพื่อยกระดับการช่วยเหลือให้เป็นไป อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- ความพยายามพัฒนาระบบการให้บริการวัคซีน และดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของเด็ก ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- ความพยายามคุ้มครองสิทธิในชีวิต ร่างกาย และ ทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงให้การช่วยเหลือ เยียวยาด้านร่างกายและจิตใจแก่ประชาชน ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความขัดแย้ง บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ตลอดจนพยายาม ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิด้านการศึกษาของเด็ก โดยกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน

4.3 ข้อเสนอแนะของ กสม.

- ขับเคลื่อนนโยบายการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการรับฟังความเห็นของประชาชนอย่างครอบคลุม ควบคู่กับการทบทวนและยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อหมดความจำเป็น
- เร่งรัด จัดทำ และขับเคลื่อนให้ร่างระเบียบในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว เพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- ดำเนินงานเชิงรุกเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพของเด็กและสตรีในพื้นที่
- สร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชนในการจัดการปัญหาข้อพิพาทบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ควบคู่กับการพัฒนาและยกระดับการสื่อสารในภาวะวิกฤตอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ มีช่องทางการสื่อสารที่ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง รวมถึงการตรวจสอบจัดการ และควบคุมการเผยแพร่ข่าวปลอม (fake news) และการสื่อสารที่สร้างความเกลียดชัง (hate speech) ในช่องทางสื่อสารต่าง ๆ อย่างทันท่วงทีเพื่อป้องกันความตื่นตระหนกของประชาชน
- ทบทวนแผนเผชิญเหตุให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทในแต่ละพื้นที่เพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ควบคู่กับการเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะของประชาชนในพื้นที่บริเวณชายแดนและพื้นที่ใกล้เคียงในการรับมือกับสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง รวมถึงชักชวนความเข้าใจและการปฏิบัติตามแผนเผชิญเหตุอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเร่งเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างครอบคลุม

5. ผลการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามข้อเสนอแนะในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน ปี 2567

สืบเนื่องจากรายงานผลการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ปี 2567 ซึ่ง กสม. ได้มีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 92 ข้อ ประกอบด้วย 160 ข้อย่อย โดย กสม. ได้ติดตามการดำเนินการตามข้อเสนอแนะฯ พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 26 หน่วยงาน ได้ดำเนินการสอดคล้องตามข้อเสนอแนะฯ แล้วเสร็จ 79 ข้อย่อย คิดเป็นร้อยละ 49.37 โดยมีผลดำเนินการที่สำคัญ อาทิ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) ขับเคลื่อนการปฏิบัติราชการตาม 15 นโยบายสำคัญของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ โดยเฉพาะการพัฒนางานสอบสวนและยกระดับมาตรฐานความยุติธรรม การบริหารจัดการบุคลากร และงบประมาณอย่างคุ้มค่า เพื่อให้การสอบสวนคดีมีความรวดเร็ว เป็นธรรม โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมจัดทำแบบคัดกรองเพื่อหาข้อบ่งชี้จากการค้ามนุษย์และการบังคับใช้แรงงานหรือบริการ ตามกลไก NRM และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้จัดการอบรมหลักสูตรพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และจัดประชุมซักซ้อมความเข้าใจการใช้แบบคัดกรองฯ สิทธิด้านการศึกษา รัฐบาลได้ดำเนินการตามนโยบาย Thailand Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียนอย่างต่อเนื่อง ด้านสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) กระจายการถือครองที่ดินให้แก่ประชาชนเป้าหมายรวม 1,579 พื้นที่ ใน 73 จังหวัด ครอบคลุมเนื้อที่รวมประมาณ 4.4 ล้านไร่ มีความก้าวหน้าร้อยละ 46 ด้านสถานการณ์

สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลปรับลดพื้นที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงเพิ่มเติม โดยเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2568 ครม. มีมติยกเลิกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในพื้นที่ อ. ยะหา จ. ยะลา

นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างการดำเนินการหรือดำเนินการแล้วเสร็จบางส่วนจำนวน 6 ข้อย่อย คิดเป็นร้อยละ 3.75 อาทิ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) ได้จัดทำร่าง พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. กรณีผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ/คนไร้รัฐไร้สัญชาติ ครม. มีมติเห็นชอบมาตรการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ซึ่งกระทรวงมหาดไทย (มท.) และกระทรวงแรงงาน (รง.) ได้ออกประกาศผ่อนผันให้ผู้หนีภัยสามารถอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษเพื่อทำงานภายใต้เงื่อนไข ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างหารือเพื่อกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนให้สามารถดำเนินการตามประกาศทั้งสองฉบับได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป และกรณีเด็กไม่มีหลักฐานทางทะเบียนหรือไม่มีสัญชาติไทย ครม. รับทราบข้อเสนอแนะดังกล่าว โดยมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมต่อไป

อย่างไรก็ตามยังมีข้อเสนอแนะจำนวน 75 ข้อย่อยคิดเป็นร้อยละ 46.88 ที่ยังไม่ปรากฏผลการดำเนินการที่ชัดเจน เช่น การปรับปรุงและพัฒนาสถานกักตัวคนต่างด้าวให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศและเร่งหามาตรการเพื่อยุติการกักตัวโดยไม่มีกำหนดระยะเวลาหรือให้มีมาตรการอื่น ๆ แทนการกักตัว การทบทวนนโยบายการอนุญาตเข้าเมืองในภาพรวมที่อาจทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการค้ามนุษย์ การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมให้สอดคล้องตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน การเพิ่มเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุและคนพิการ เพื่อให้สอดคล้องภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเร่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้หญิงในทุกกระดับ

ทั้งนี้ การดำเนินการตามข้อเสนอแนะในหลายประเด็นต้องใช้ระยะเวลาและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยจะติดตามความก้าวหน้าและผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะข้างต้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนให้รัฐปฏิบัติหน้าที่ในการเคารพ ค้ำจุน และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของประชาชนตามรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงสิทธิได้อย่างแท้จริง

